

MIESZAĆ (204) *vb impf*

mieszać (195), **mięsząć** (9); *mięsząć GliczKsiąż* (2), *ArtKanc*; *mieszać* : *mięsząć KrowObr* (9:1), *WujJud* (4:1), *CzechEp* (7:2), *ActReg* (1:2).

-é- (22), -e- (6); -é- *OrzQuin* (5), *Oczko* (4), *KochPs* (2), *KochTr*, *KochPieś* (2), *KochWr* (2), *ZawJeft*, *też SienLek* (4); -é- : -e- *Mącz* (1:6).

inf *mięsząć* (39). ◇ *praes 1 sg* *mięszământ* (17). ◇ *2 sg* *mięsząsz* (2). ◇ *3 sg* *mięszą* (17). ◇ *1 pl* *mięszământy* (4). ◇ *2 pl* *mięszącicie* (4). ◇ *3 pl* *mięszają* (23). ◇ *praet 1 sg m* *mięszământem*, -m *mięszământ* (4). ◇ *3 sg m* *mięszământ* (4). *n* *mięszowało* (2). ◇ *1 pl m pers* *mięszaliśmy* (1). ◇ *3 pl m pers* *mięszali* (6). ◇ *fut 1 sg m* *będę mięszământ* (1). ◇ *2 sg m* *mięsząć będziesz* (1). ◇ *imp 2 sg* *mięsząj* (27). ◇ *1 pl* *mięsząjmy* (1). ◇ *3 pl* *niechąj mieszają* (1). ◇ *con 2 sg m* *byś mięszământ* (2). ◇ *3 sg m* *by mięszământ* (5). *n* *by mięszowało* (1). ◇ *1 pl m pers* *byśmy mięszali* (1). ◇ *3 pl m pers* *by mięszáli* (5). ◇ *impers con* *by mięszământo* (1). ◇ *part praes act* *mięszając* (35).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI–XVIII w.*

1. Przemieszczać, wprawiać w ruch (53) :

a. *Wprawiać w ruch kilka substancji razem, kręcąc w nich jakimś przedmiotem; cochleari a. tudicula commovere, confundere, confutare, emiscere, fucare, futare, infucare, interponere, miscere, peragitare, permiscere, promiscere, truare, tudiculare, turbare Cn* (41) : *małz natargać pąpia á włożyć w olej/ á poštawić na fłoncú á mięsząć FalZioł I 69a; zmiešzay ty prochy z oliwą y z ocztem/ á przyštaw do ognia w nowem garnku á warz aż połowicza wywre/ miešzay częšto przykriwaiąc FalZioł V 108v, I 19c, V 97 [2 r.], 100, 107 [3 r.], 108 (17); SienLek 162v, 175v, 176.*

mieszać co (15): *á zmiešzay on miód z omanem czyłcie/ y przyłmaž trochę: miešzaiącz włytko aby nie przygorzało FalZioł V 94v, II 20c, d, V 74v, 89, 97 (15).*

mieszać czym (4): *Wezmi Litargirium, [...] Cinobru/ zetrzy czyłcie á wływ w oliwę/ potym wlož to włytko na panewkę miedzianą, á fmaž miešzaiącz włytko łzpatlem FalZioł V 112v, V 87v, 115; CzahTr K3v.*

W charakterystycznych połączeniach: mieszać często, długo (7), *dobrze (lepiej)* (6), *gęsto, z lekka, krom ognia, na ogniu, nie przestając* (5), *wszytko* (13).

Zwrot: »mieszać spółem (*a. pospołu, a. wespołek*)« [szyk zmienny] (6): *przylož wołku/ Colofonie/ ferapini/ olibanum, Miešzay to dobrze łpołem thak długo aż łie vłmaży FalZioł V 112, III 39b, V 71, 74v, 108; SienLek 134v.*

b. *Przemieszczać wielką ilość przedmiotów tak, aby uzyskać ich przypadkowy układ; commiscere Vulg [co]* (3) : *Leop Ez 21/21; A losy rozpisawszy w przełbicy mieszałi, Ktoby naprzod miał rzucić oszczep wyostrzony. KochMon 30.*

Zwrot: »stopy tak i owak mieszać« = *celowo gmatwać ślady* (1): [złodziej] *Dybie Pawim łpofobem/ ná pálnách fię wiešza: Tráci ślad/ y łtopy łwe ták y owák miešza. KlonWor 2.*

c. *Burzyć, pienić, mącić; conturbare Vulg; perturbare Calep* (6) : *Perturbo – Miešzam, kalno czinię. Calep 793b.*

mieszać co (2): *WróbZioł 64/8; Niech żony frogich pohánców/ y dzieći Došwiadczą/ iákim pędem wicher leći/ Morze miešzaiąc KochPieś 7.*

W przeni (3) :

mieszać co (1): Gniew miefza w żyłách krew *GrabowSet* N3.

mieszać czym [= *co*] (2): Tá mi Queftia pożytku nie uczyniá ná przefzłym Seymie/ więc mi tá druga ná tym przyfzłym vczyni: będę ták długo thym odmętem miefzał/ áże wždy tego kiedy włowie węgorzá *OrzQuin* C2v, C2.

d. *Ugniatać ręką, miesić tu celu uzyskania jednolitej masy* (3) : *Condepso* – *Zdzmę*, miefzám. *Calep* 235a.

Zwrot: »dzieże mieszać« = *rozczyńnić ciasto na chleb* (1): Synowie zbieráią drwá/ á oycowie podpaláią ogień/á żony ich dzieże miefzáią [*mulieres subigentes conspersione(m) marg) impastant pastam* (-)] ku pieczeniu pláckow *BibRadz Ier* 7/18.

W przeni (1) : Wtora ieft/ tychże lámých odmienne y niezgodne y nieuftáwiczne pífmá/ ktorzy iedno ten fundáment gliniány/ iedni fúli/ á drudzy miefzáli/ á trzeci nim on włáfny pokrywáli *CzechEp* 235.

2. *Łączyć elementy, zestawiać razem* (59) : iż [*podając potrawy na stół*] miefzáią raz kwálno/ drugiraz gorzko/ więc też czáfem y łodko/ áby iedno przy drugim lepsze fie zdáło/ przeto káždy ye z dobrym ímákiem *GórnDworz* F.

mieszać co z czym (2): gdy przez miáry pił *Kliádz* *Iánufz* z *dworzány* íwymi trojnik z *muřkátellá* miefzáiąc. *BielKron* 419v; *SzarzRyt* D3.

W przeni (1) :

Zwrot: »[kogo] mieszać z błotem« (1): Zdradza ieden drugiego: pfuie/ niřczy/ tłumi/ *Hołduie*/ miefza z błotem/ biie/ tępi/ gromi. *KlonWor* 81.

a. *Dodawać jedno do drugiego tak, aby powstała całość złożona z różnych składników* [w tym: *kogo* (1), *co* (40)] (48) : *SkarJedn* 346; ábyř álbo ná więtfzy ból wzgląd miał/ álbo *Lékárftwá* thák miefzał/ iákoby íye y tey y owéy choróbie dogadzáło *Oczko* 38, 20v, 39v.

mieszać między co (1): Krew *Koniowá* między lekarřftwa zwierchnie rado miefzáią. *FalZioł* IV 10a.

mieszać na co (1): Loy kozi albo tuk nad ínfze ieft najlepszy/ tak że y kozłowy/ przeto gi dobrze miefzać na *kliřteriją* *biegunkę* *cirpiączym*. *FalZioł* IV 6a.

mieszać w co (5): A przeto też [*miód*] ma w łobie mocz wiele zioł/ dla thego y na wřzelką niemocz w káзде lekarřftwo może gi miefzać. *FalZioł* IV 27d, IV 20b; *SienLek* 173; *SkarJedn* 317; *GostGosp* 104.

mieszać z kim, z czym (26): A barzo dobrze ieft thó ziele řkoziá ferwatką miefacz y trochę řpiki/ trzi ziarna á potym pić bowiem richley vczyni řtolcze řtimi rzeczami. *FalZioł* I 11c, II 7d, 18a, V 64v; *KrowObr* 122, 122v [4 r.], 123, 169v, 197v, Vu3v; *BielKron* 36v; *Acero* S plewámi álbo s ořciámi miefzam. *Mącz* 2b; *SienLek* 12v, 46v, 53, 66v, 85v, 88, 175; *Oczko* 35v; *GostGosp* 48, 106; W drugim zařtěpie řtáre miefzáli z młodymi/ By w zaiemną pomocá byli potężnymi. *KmitaSpit* B.

W przeni (2) : W kubku w kthorym ono [*miasto Babilon*] wam miefřáło / odmieřfayćie iemu dwoiáko. *Leop Apoc* 18/6; *RejAp* 150.

Przeni (9) :

a) Życ w ciężkim smutku (3) :

mieszać co z czym (2): pićcie moje miałem ze łzami. *BibRadz Ps* 102/10; *LatHar* 167.

mieszać co w co (1): A w kubek fwoy miałem płacz tu cząfu káždego *LubPs X3v*.

b) Stosować, robić coś równocześnie [co] (6) :

mieszać do czego (1): rodzicowye/ nychayby myęfáli podczas karanie yákye yákoby kwasne do miłości/ kthora yeft rzecz fiodka. *GliczKsiąż F8v*.

mieszać między co (1): Oycowye wyedzyeć máyą iż potrzebá aby [...] myedzy łájkę też myęfáli nyeco kárności *GliczKsiąż F8*.

mieszać z czym (4): [Bóg] Z dęłzczem ognińté miałza łyfkáwice *KochPs* 197; Láłkáwość z furowością w kazaniu fwoim miałzác vmiał. *SkarŻyw* 544; *GrabowSet E, E3*.

b. O tekście; pisać o różnych tematach lub stosować różne formy językowe [co] (7) :

mieszać między co (1): ACżkolwiek niełufzna rzecz ieft fwięte piśmo miałzác między fprofne piśanie błędow Pogáńfkich *BielKron* 20.

mieszać w co (3): *SienLek* a4; y pomnię ia/ kiedy v dworu/ tákiego mowcę chwalono/ ktory w fwą rzecz naywięczy Czełzczyny miałzał *GórnDworz F4, Yv*.

mieszać z czym (2): *GórnDworz V6v*; A co fie tknie ćielefnego do niebá wftąpienia/ o tym piśmo ná infzych mieyfćách świadczy: á tego z tym miałzác nie trzebá: ále zołobná o káždym z nich porządnie mowić. *CzechRozm* 28.

Zwroty: »mieszać jedno w drugie« (1): Abowiém zácząwłzy o głowie piłác/ wnet zás o nógách/ o brzuchu/ krzyżách/ miałzaiąc iedno w drugie. *SienLek* a4.

»mieszać pospołu« (1): Y Poetowie mowiącz o bogach/ wielekroć iednę płęć miałsto drugiey kładą/ y miałzaią wżytko pośpołu. *GórnDworz X8*.

3. Krzyżować gatunki [co z czym czym] (1) : Bydłęciá roznego rodzáiu z drugim złączanie^m fpolnem dla płodu/ miałzác nie będziefz [*animal tuum non coire facies cum altera specie*] *BibRadz Lev* 19/19.

4. Wciągać kogoś do udziału w czymś [kogo ku czemu] (1) : dla thegom kv prziffyedze fwoyey thich Kozakow niemiefłal. yz fą lvdzie Czarza Tvreczkiego a niemoy, y mnye fą nyepořlvżny *LibLeg* 10/98.

5. Mylnie utożsamiać, nie odróżniać; remiscere Cn [kogo, co; w tym: sg + z czym (14), pl (7), sg i sg (3), sg (1), zaimek upowszechniający w sg (1)] (27) : kthore [*Pismo św.*] tych trzech licząc á nie miałzaiąc/ nigdy trzemi Bogámi nie zowie/ Ale Iednego Bogá/ Iednego Syná Bożego/ y Iednego Duchá S. *GrzegRóżn C4v; CzechEp* 76, 227; *LatHar* 371; *SarnStat* 561; tym gromem burzym Sábelliany y Pátropálfyany: ktorzy perfony w bořtwie miałzáli. *SkarKaz* 485b.

mieszać z kim, z czym (14): GAlbanum iefłh guma to ieft kliy/ [...] miałzaią galbanu^m z żywiczą/ y z bobową mąką *FalZioł III* 33b, *IV* 31d; *WujJud* 87v *margin*, 190v [2 r.], L14v, L16v; Rozne práwá ábo fprawy/ nie máią być miałzáne: aby fprawy ktora fię ściąga ná ołobę/ nie miałzano [*commiscendae*] ztą/ ktora fię ściąga ná rzecz/ áni też główne zniegłownemi. *ModrzBaz* 84v; *CzechEp* 75, 379, 410, 413; Aryufz/ iáko piřze Epiphánusy y Auguřtyn ś. miałzał biskupá z káplány/ žádney w nim mocy wiefłzey nie znáiąc. *SkarKaz* 607a, 578b.

W połączeniu szeregowym (1): wżákże go [Chrystusa] iednák dla tego z iedynym Bogiem oycem nie mieżamy, nie rownamy, áni go nim czynimy. *CzechEp* 413.

Zwroty: »w jednę [jakąś rzecz] mieszać« (1): Eutyches Przeor mnichow Cárogrockich/ y Dyofkorus Pátryárchá Alexándryifki/ bluznierce niewśtydliwi: ktorzy nátury w Pánie náżym Bołką y ludzką w iednę mieżáli *SkarŻyw* 318.

»mieszać w jednę kupę« (1): Ano/ mieżáiąc to y owo w iednę kupę/ íam I. M. niewie ná co íię tá mieżániną zgodzi. *CzechEp* 261.

»wespoł mieszać« (1): Ludźkie y Bołkie wespoł wśtáwy mieżacie. *ZawJeft* 36.

Szeregi: »wespołek kłásć i mieszać« (4): Inśza íeft rzetz wiedzieć/ á inśza íeřh rzetz wierzyć/ ale według wáżzey Rzymkiey Grámmátyki/ y Loiki/ wśyřtko tho iedno íeft v was wiedzieć y wierzyć? A to dla te^{go} wespołek kładzieř y mieżalz/ ábyście ludziom prořtym/ otzy zařlonili *KrowObr* 55.

»złácząc albo mieszać« (4): A co theż niektorzy nieukowie [...] zádáią nam ábyřmy dwoiákie pożywánie złáczáli álbo mieżáli *WujJudConf* 256v.

a. *Likwidować różnice* (2) : áby [król] pořtánowił miedzy nimi [obywatelami] [...] porównánie: nie tym řpolobem/ áby [...] mieykiego řtanu ludziom prerogátywy ábo wolności ślácheckiey pozwálec miał/ ábo wśyřtkie řtany mieżác [confundendo] *ModrzBaz* 19.

Szereg: »nie mieszać ani psować« (1): A iż Apořtoł biskupámi kápłany ábo presbytery zowie/ nie mieża tym áni přuie rořności y rządu *SkarKaz* 607b.

6. *Wprowadzać zamieszanie, niepokoić, zakłócać spokój, przeszkadzać, psuć; turbare Mącz, Modrz, Cn; interbare, inturbare Modrz; concitare Vulg; conturbare, disturbare, intricare Calep; excitare motus, facere turbas a. perturbationem a. motus, inconciliare, infucare, infuscare, infutare, miscere, novis rebus studere, permiscere, perturbare, transmutare, tumere Cn* (52) : że muszą być miedzy nami tacy ludzie, ktorzy za takim nierzędem potyli [...]. Przewo tak wołá mieszać a odwłoczyć [uchwálenie ustaw] *Diar* 68; *Mącz* 469b; *ActReg* 7; *Perturbatrix* – Ta ktora mieżá rozterk cziny. *Calep* 793b, 255a, 335a, 557a; *SkarKaz* 663b.

mieszać kogo, co [w czym] (16): A ták gdy przyiaźń mieżáią/ Nigdy práwey nie vznáią. *BierEz* O4v, F; *RejWiz* 127v; *ModrzBaz* 82, 107; *SkarJedn* 177; Wiek ludzki íeft lat śiedmdzieřiąt/ Duży/ kto trwa d'óřmidzieřiąt: Tę troche trořki mieżáią/ A látá řye vmykáią. *KochPs* 137; *KochTr* 11; *KochWr* 34 [2 r.]; *ActReg* 135; *KlonWor* ded **2v. Cf *mieszać co komu; co czym*.

mieszać co [= czym] (1): Íż widziř iż řwiát mieża rozmáite błędy/ A przed íego řzaleńřtwem/ do niebá nie kędy. *RejWiz* 177v.

mieszać co komu (1): PÁnu dzieki oddawaymy/ Íego łáfkę wřpominaymy / Który hárdym mieża rzeczy/ A řkromné ma ná řwéy pieczy. *KochPieř* 44.

mieszać co czym (3): *RejWiz* 169v; y íámá Rzeczpořpolita nie dobrze řię ma/ gdy káždy nieprzeřtawáiąc ná řwem wrzędzie/ mieża cudze chćiwóřcią gorności *ModrzBaz* 68v; *SkarKaz* 611b.

mieszać kim, czym [= kogo, co] (15): A thák toć íą przypadki co řwiátem mieżáią/ A w rozliczne przygody nędzniki wpráwiáią, *RejWiz* 130, 104v; *RejZwierz* 66; także rzeczámí mieżamy/ że nákoniec z Seymu wálnego nic ínego nie bywa/ iedno háńbá v pořtronnych ludzi/ á waśń domowa *OrzRozm* C3, O3v; mieżáliřmy Rzeczpořpolithą ná Seymie przewo/ y nıkczemnymi queřtiámi

zatrudniáiliśmy Seymy/ y w niwécz ié obracáli *OrzQuin* B2, C2, C2v; *RejPos* 26, 54v, 78v; *ReszPrz* 44; Vbogich rádá miéřzacie/ ípráwę ich vniřzacie *ArtKanc* Q5v; *WujNT Act* 17/6; *GrabPospR* L.

W połączeniach szeregowych: (3): czego gdy ludzie rodu/ rozumu/ y fercá wielkiego/ wyćierpieć niemogli/ tędy y owędy chwieiąc/ kołyřząc/ y miéřziąc Rzeczápořpolitá/ woleli z Rzymem pořpołu zgináč/ á niżli onę krzywde wyćierpieć. *OrzRozm* O3v; *RejPos* 26; *ReszPrz* 44.

Szeregi: »burzyć a mieszać« (1): nie thylko áby řie řam miał vřpokoić w złořciach řwoich ná zyemi/ ále kędy może burząc á miéřziąc řwiáthem tym/ [...] poliewa gi dziwnym kákołem nieřpráwiedliwořci á vćiřkow iego *RejPos* 54v. [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*]

»mieszać i szeleć« (1): miéřzić y řzeleć/ ludzkořciá y dworřtwem zowiá *ReszPrz* 65.

»wzruszać i mieszać« (1): á nowá piąta Pátryárchia [...] řtárodawny rżáđ kořcielny wzruszác by y mieszać miáła. *SkarJedn* 177.

Przen (2) :

Zwroty: »głowę [czym] miéřzać« = *zajmować niepotrzebnie myřli* (1): pod ten czas, byłoby co innego czynic y walniejszego y potrzebniejszego, aniemey głowy tym miéřzac *ActReg* 166.

»uszy mieszać« (1): Bo řnadź ty drobne dzwonki/ vřzy nam miéřziáią/ A od przyřtoynych rzeczy/ bárzo vnařziáią. *RejZwierz* 105v.

a. *Burzyć ustalony porzádek [co]* (4) : Iednák wielka iest řmiálořć Budnego/ który porzádek czterech Ewángeliy pomieřzał/ kładác pierwey Ewángeliá Ianá S. á po niey Ewángeliá Lukářzá S. (*marg*) Budny piřmo S. miéřza. (-) *WujNT* 396, Xxxxx3v.

Zwrot: »huffy, szyki mieszać« = *acies turbare Modrz* (1:1): ktemu teř ma vmieć huffy wedle mieyřcá y czářu řzykowác/ [...] huffy nieprzyiácielřkie ábo miéřzić ábo ofkoczyć *ModrzBaz* 115; *StryjKron* 390.

b. *Wprowadzać zamęt w zagadnienie, niejasno tłumaczyć [czym]* (3) : Rzekł młodzyeniec/ y iam teř to [o *planetach*] nie dawno řłyřzał/ Dziwnie tym Zoroářtes á Tales z nim miéřzał. *RejWiz* 144.

W przen (2) :

Zwroty: »groch z ćwikłá mieszać« (1): Chriftus pan/ iest y řlońcem řpráwiedliwořci/ y řwiátořciá prawdźiwá y řkutečną ludzi ná řwiát przychodźacych. Ale nie iuř dla tego/ grochu z ćwikłá miéřzić potrzebá. *CzechEp* 167.

»niebo z ziemiá mieszać« (1): A iáko było odpowiedác/ á oni řámi tylko mowiá: wrzářkliwie y nieporzádnie/ niebo z ziemiá miéřziąc/ wołáią: á drugiego/ by teř y złotymi řłowy mowił/ řłuchác niechcá. *CzechRozm* 68.

c. *Zakłócać, mącić jasnořć umyřłu; miscere, perturbare Modrz; conturbare Cn [co]* (2) : Bo dymy wřtěpuiáce do głowy/ miéřziáią wřzytko/ á człowieká iáko by nie řwym á řobá niewładnącym czyniá. *ModrzBaz* 52.

Szereg: »mącić i mieszać« (1): człowieká cžtery áffekty napřednieyřze vnořzá/ ktore [...] nářzy řtářzy Polacy wedłóg Ciceroná zowá zamętki/ dla tego že mącá y miéřziáią rozum ludzki *KlonFlis* A4v.

*** *Bez wystarczájácego kontekřtu* (11) : *Commisceo, Wefpořek miéřzam yedno s drugim miéřzam. Mącz* 224a, 223d, 337c, 443a; *Concorporo – Złaczám, miéřzam. Calep* 223b, 233a, 240a, 245b, 665a, 909b.

Synonimy: **1.c.** burzyć, mącić; **2.** łączyć; **6.** burzyć, niepokoić.

Formacje współrdzenne: mieszać się, namieszać, namieszać się, odmieszać, pomieszać, pomieszać się, przemieszać, przemieszać się, przymieszać, przymieszać się, rozmieszać, umieszać, umieszać się, wmieszać, wmieszać się, zamieszać, zamieszać się, zmieszać, zmieszać się; przemieszawać, przymieszawać, wmieszawać, zamieszawać, zamieszawać się, zmieszawać się; pomieszować, przymieszować, przymieszować się; pomieszywać, przemieszywać, przymieszywać, przymieszywać się, wmieszywać, zamieszywać.

Cf **MIESZAJĄCY**, **1. MIESZANIE**, **MIESZANY**.

MP